„RADOMER-KIELCER-LEBEN“ 45 (133) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ פּרייז 25 גראָשען דריטער יאָהרגאַנג

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 10 זייטען.

12-go listopada 1926 r. פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך ראַדאָם פרייטאָג ו' כסלו תרפ"ז

בעקאַנטמאַכונג.

עקזיסטירט פון יאָהר 1906

TRADE MARK
L. F. W.

L. FALATYCKI, Warszawa Nalewki 20.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט אַלע ג. קונדען, דאָס מיין לאַנג־עקזיסטירענד געשעפט פון **פּאַנטאָזינע דאַמען** און **קינדער היטלען**, ווי אויך **טריקאָטאַזש־קאָנפעקציע**, וועלכע האָט זיך געפינען אויף נאַלעווקי 20 איז געוואָרען איבערטראָגען אויף נאַלעווקי 10 (w bramie 1 piętro) גלייכצייטיג מעלדע איך, דאָס צום יעצטיגען סעזאָהן איז מיין לאַגער פערזעהן אין אַ גרויסען אויסוואַהל, מיט די אויסגעצייכנטסטע אַרטיקלען, צו ביליגע פּרייזען. מ ס אַלע בעשטעלונגען ביטע נעמ. זיך צו ווענדען לויט פאָלגענדען אַדרעס.

L. FALATYCKI, Warszawa Nalewki 10 (w bramie I piętro)

סאָלידע בעהאַנדלונג! פּינקטליכע ליפערונג!

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל אונזער שוואָגער לייב מייזעלס
צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין פאַטער

ר' אביגדור ז"ל

דריקען אויס
יהודית און משה ראָטענבערג

טיעף געריהרט פונ'ם אומגליק וואָס האָט געטראָפען אונזער שוואָגער לייב מייזעלס דורך דעם פּלוצלינגען טויט פון זיין אונפערגעסליכען פאַטער

ר' אביגדור נ"ע

דריקען מיר אויס אונזער מיטגעפיהל, גאָט זאָל איהם טרייסטען
נחמה און מרדכי מענדיל נייַדיק.

טיעף געטראָפען פון טויט
פון ר'

אביגדור נ.ע.

וועלכער איז פּלוצלינג אוועק פון אונז שבת דעם 6/11 ד. י.
דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל אונזער שוועסטער, שוואָגער פריידע און לייב מייזעלס
רחל און יחיאל ראָטענבערג.

בזה אנחנו מביעים את צערנו למר ארי' מייזעלס
למות עליו אביו

אביגדור נ.ע.

ד' ינחמו בין שאר אבלי ציון וירושלים.
שלמה חמיעלאַזש ורעיתו.

בעסטע שיפס־קאָמוניקאַציע צווישען פּוילען און קאַנאַדע

„באַלטיק־אַמעריקאַ־ליין“

עמיגראַציע־ענינים ערלעדיגט

ביוראָ „יום"

קעלץ, קילינסקי גאַס № 8.

פילאנטראפיע, צי קאנסטרוקטיווע הילף?

שוין אייניגע חדשים ווי אין ראדאם איז געגרינדעט געווארען א גמילת־חסדים־קאסע. די איניציאטיווע צו באשאפען אזא אינסטיטוציע איז געקומען מיט דער אקטועלער לאזונג „קאנסטרוקטיווע הילף", וואס האט געזאלט הייסען, העלפען אויפבויען די חרוב־געווארענע פלעצובקעס פון די הונדערטער אונטערגעהענדע סוחרים און בעל מלאכות ביי אונז אין שטאדט. די גמילת חסד קאסע האט, אלזא, געזאלט עס זיין דער רעאליזאטאר פון דעם נייעם בעגריף, קאנסטרוקטיווע הילף, וואס איז לעצטענס אזוי פאפולער געווארען אויף דער יודישער גאס. צי איז אבער פאקטיש אזוי געווען, צי די גמ"ח־קאסע האט, ענטשפרעכענד צו איהר אייגענטליכען ציעל, אויסגעפיהרט איהר מיסיע, דאס איז א גרויסער ספק. דער כאראקטער און דער ארט־אויסזעהן פון דער גיי־געשאפענער אינסטיטוציע האט, נישט לאנג נאך איהר ענטשטעהונג, אונז אנדערש געוויזען. לויט דעם פערזאנען־צוזאמענשטעל, ווי אויך לויט דער ענטוויקלטער טהעטיגקייט האט מען באלד געקענט אורטיילען, אז די גמ"ח קאסע טראגט אויף זיך א פילאנטראפישען סטעמפעל און איז ווייט נישט צוגעפאסט צום אמת'ן אינהאלט פון דעם נייעם און געזונדען אויסדריק, קאנסטרוקטיווע הילף.

די קליינע און נישטיגע נארמען פון די געטיילטע הלוואות האבען עס קלאר בעוויזען. מיט הלוואות פון 20—30 און 50 זלאטעס, וואס די גמ"ח־קאסע גיעט ארויס קאן מען נאך נישט אויפשטעלען דעם רואינירטען יודישען סוחר און האנדווערקער. אזעלכע גראשנדיגע הלוואות ווערען ביי קיין פאל נישט אימשטאנד זיין צו איבעראנדערשען זייער טרויעריגען מצב. דאס איז מעהר פילאנטראפיע, און אפילו דער קלענסטער סוחר'ל וועט זיך דערפון ענטזאגען, אויב ער וויל נאר נישט אראפפאלען צו דער מדרגה פון שנארעריי און ער וויל זיך ווייטער דערהאלטען ביי זיין סוחריש־בכבוד'יגען שטאנד. 50 זל. פאר א אנשטענדיגען סוחר און האנדווערקער, מעגען זיי זיין חי ווייט געדריקט, איז מעהר ענהליך צו א נדבה און איז נישט קיין הלוואה, מעג זי געגעבען ווערען אהן פראצענט און אויף ראטעס אויסצוצאהלען.

איז מען נעגאנגען גרינדען א גמילת־חסד־קאסע מיטן צוועק צו העלפען דורך צהנפראצענטיגען קרעדיט די געפאלענע סוחרים און האנדווערקער האט מען געברויכט פערשטעהן, אז אט די געפאלענע סוחרים און האנדווערקער רעקרוטירען זיך נישט בלויז פון מארק־הענדלערקעס און יארידים פאהרערס. פאר די לעצטע איז אן הלוואה פון 30־40 און 50 זלאטעס אויסצוצאהלען צו 1 אדער 2 זלאטעס א וואך, טאקי א בעקוועמע און גוטע זאך. אבער נישט אלע סוחרים און האנדווערקער האנדלען אויפ'ן מארק מיט גרינס און ירקות און נישט אלע פאהרען אויף יארידים איינהאנדלען עופות און אנדערע שפענאוארג. פאר וואס האט מען אויך נישט געזארגט פאר די האנדווערקער, וועמענס ווארשטאטען עס שטעהען אונבעוועגליך, און פאר די סוחרים, וועמענס געוועלבען עס זענען שוין באלד אויסגעליידיגט פון סחורה? כדי צוברענגען אין בעוועגונג א האנדווערקער־ווערקשטעל און צושטעלען א בכבוד'יגען סוחר אויף די פיס זענען 50 און אפילו 100 זלאטעס א נישטיגע סומע, וועלכע קומט גארנישט אין בעטראכט. הכסטענס קאן דאס קלעקען אויף עטליכע טעג חיונה. פאר אזעלכע האנדווערקער און סוחרים שטעהט די קרעדיט הילף, אין אזא פארם, נישט ווייט פון א רעשונגס־קאמיטעט...

עס זענען א חוץ דעם פאראן נאך אומשטענדען, וואס פערוואנדלען די גמ'ח קאסע אין א פילאנטראפישען אנשטאלט. די אומשטענדען זענען לאקאלע און פערזאנאלע. קודם כל בעדארף אזא אינסטיטוציע, ווי א קאסע, וואס האט א אויסגעשפראכענעם עקאנאמישען כאראקטער, איבערגעטראגען ווערען פון דער גמינע אין א בעזונדערען לאקאל. אין דער גמינע שטעהענדיג, האט דער מעהר בעוואזפזיניגער נצרך. וואס קומט שוין יא נאך דער הלוואה, דעם איינדרוק, אז מען טהוט איהם א בעזונדערע גנאדע. ער זעהט, נישט ווילענדיג, אין יעדען איינעם, וואס פאסירט זיך פאר זיינער טוועגען א רחמנות־מינע. און דאס קוועהלט איהם. די אקציעס אין דער גמינע זענען מעהרסטענטהיילס פון פילאנטראפישער נאטור. אין דער גמינע, ווייסט מען, קומט מען נאך מעות חטים, די גמינע נעמט אונטער מצה־אקציעס, שאפט רעטונג'ס־קאמיטעטען א. ד. גל. די לאקאלע אומשטענדען פעראורזאכען פיל, אז אפילו אזא ענין, ווי א אהנפראצענטיגע לייה־קאסע בעקומט אויך א פילאנטראפישען כאראקטער. דער בכבוד'ער סוחר און האנדווערקער פיהלט זיך דארט שלעכט אזוי צוליב דער פערהעלטניסמעסיג וועניג פאסענדער סביבה פון די לוים, ווי אויך צוליב דער אויבענגעזאזטער גנאדס־פולער און רחמנות־אטמאספערע...

אויב ס'געהט דערין די גמינע זאל האבען השגחה איבער דער גמ'ח קאסע איז עס אבער נאך נישט קיין בעוויז, אז זי מוז זיך אונבעדינגט געפינען אין איהר לאקאל. אדרבה, זאל די גמינע האבען אויפזיכט, מיר זענען נישט דאגעגען, אבער די קאסע ברויך זיין איינגעארדנעט אין א בעזונדערען לאקאל, נישט זייענדיג אבהענגיג, אדער בעאיינפלוסט פון וועמען ניט־איז. אויף א נייטראלען, פון קיינעם אונאבהענגיגען ארט. וועלען די בכבוד'ע אינטערעסאנטען בעסער זיך פיהלען. זיי וועלען זיך פיהלען אלס פולשטענדיג בערעכטיגטע מיטגלידער אין זייער אייגענער סוחריש־האנדווערקער באנק און נישט אין עפיס א ארט, וואו צווישען אנדערע הונדערטער עניים האט מען אויך אנגעטיילט א בעגרעניצט שטיקעל פלאץ פאר א קאסע. דאס נעמט אן א טובה כאראקטער און די ערנסטקייט פון דער זאך זעהט זיך וועניג אן. די גמילת חסד־קאסע, אויב זי איז ווירקליך געשאפען אין זין פון קאנסטרוקטיווע הילף ברויך זיין אן פאר זיך א זעלבשטענדיגען קערפערשאפט און נישט עפעס א צוגעשטעפטער ענין מכל הנערים...

אויך דער פערזאנען־צוזאמענשטעל פון קאמיטעט איז וועניג רעפרעזענטירט פון דער סוחרישער און האנדווערקער קלאס. עס זיצען דארט וועניג, אדער גארנישט, קיין פארשטעהער פון דער מאסע. דארט זענען אין א גרעסערער צאהל פערטרעטען פראמינענטע בעל טובות און פילאנטראפען, וואס פאסען אויף יעדער וויכטיגער אינטערנעהמונג פון די געזעלשאפט לויט זייער פערעלטערטען לעבענס־שטייגער, פון רחמנות־שטאנדפונקט זייערע פארגעווידמעטע שעה קוקט ביי זיי אויס צוגלייך ווי די הלוואה גופא, , אלס א... נדבה די זענען וועניג אדער גארנישט בעקענט מיט דער מאטעריעלער נויט פון אזעלכע נצרכים, וואס געהען נישט אריין אין די שנארערישע דייתען... אויך דעם מין דעלעגאטקעס, אדער „גבאי־טעמטום" וואס האבען דערהויפט א שייכות מיט ריינע פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, וואו מען ערציהט יתומים, און וואו מען טיילט פראדוקטען, אויך דאס נעמט אוועק די ערנסטקייט און פערטושט דעם ברייטען פערנעם און דעם וועזענטליכען אינהאלט פון אזא גראנדיעזע אקציע, וואס הייסט קאנסטרוקטיווע הילף. צו אזא אקציע אנגאזשירט מען די פאפולערסטע און אכטונגספולע געסען פון האנדווערקער סוחרים און ארבייטער, וועלכע האבען א פערזענליכען קאנטאקט מיט זייער פאך, בראנזשע און שטאנד. און וועלכע ווייסען גענוי די לאגע פון זייערע נאהענטע. דאס וואלט געשאפען מעהר אינטערעס, פאפולאריזירט און קאלעקטיוויזירט די באמת וויכטיגע אונטערנעהמונג. עס וואלט דאן ארויס פון די ענגע גרעניצען. פערזוכט יעדען שפיר פון פילאנטראפיע און בעוואויגען צו א מאסענווייזער אונטערשטיצונג מצד דער גאנצער שטאדט, וועלכע וואלט מיט איהר גרעסטער אינטערעס און מיטהילף מעגליך געמאכט, אז די הלוואות זאלן נישט זיין קיין גראשעדיגע פון 30 — 40 — 50 און אין א אויסנאהמ'ס פאל —100,ז. נאר די הלוואות וואלטען זיך אנהויבען פון 100 און געענדיגט זיך ביז 500 און אין א אויסנאהמס פאל ביז 1000 ז. נאר דאמאלס וואלט מען עס געקענט אנרופען קאנסטרוקטיווע הילף און נישט קיין פילאנטראפיע

א היגער.

אויפ'ן יסוד פון פריערע דיסקוסיע.

רעד.

די חלומות פון אונזערע בעלי=בתים.

אין דער פרעסע האט זיך בעוויזען א ידיעה, אז די הויז—אירטען בעמיהען זיך אין די „הויכע פענסטער", אז דער לאקאטארען־שוץ זאל בטל ווערן.

ווען מיר בעטראכטען גענויער דעם ענין, מוז מען קומען צו דער איבערצייגונג, אז עס איז גאר קיין וואונדער נישט, וואס די אייגענטימער פון די הייזער האבען פערגעסען זייער גלייכגעוויכט, ווייל, אז זיי דערמאנען זיך, ווי זיי האבען אויסגעזעהען מיט עטליכע יאהר צוריק, בעת זיי האבען בעקומען עטליכע ענטווערטעטע מטבעות, וועלכע עס האט נישט געלוינט אין דער האנד ארייין צו נעמען און נאך אזא מין ירידה האבען זיי דערגרייכט צו דער היינטיגער מדרגה, דאס יעדע דריי חדשים האבען זיי מצהר הכנסות פון זייערע הייזער – מעגען זיי דאך איצט ווידער חלומ'ען אזוינע חלומות, וועלכע זיי האבען אפילו דאמאלסט נישט גע'חלומ'ט.

און עס איז חאראקטעריסטיש וואסערע אפעטי־טען די בעלי-בתים האבען, און דאס איז אין דער צייט, ווען די לאקאטארען קרעכצען אונטערן יאך פון די כסדר'דיגע הוספות, וועלכע זיי קאנען נישט אויסהאלטען און מיר הערען גאנץ אפט, אז בעלי—בתים פערקלאגען און בעקומען עקסמיסיעס אויף זייערע לאקאטארען, וועלכע האבען נישט די מעגליכקייט צו בעצאהלען פאר זייערע וואוינונגען לויטן דעקרעט. און אז די אייגענטימער פון די הייזער קוקען זיך דאס אלץ צו און זעהען, אז עס ווערט נישט פראטעסטירט קעגען די כסדר'דיגע הוספות פון זייערע וואוינונגען, מעגען זיי ביי זיך גרויס זיין און מעגען פערלאנגען אראבצוווארפען פון זיך יעדע צוים, וואס האמעוועט זיי.

צו דעם צוועק האבען מיר, לאקאטארען-פעראיינען און זיי – בעלי—בתים פעראיינען. פערשטעהט זיך, אז יעדער איז געצילט נישט צו דערלאזען א קיינען—אטאקע און עס שטעלט זיך די פראגע, וואס טוהען אונזערע לאקאטארען-פעראיינען אין בעצוג צו זייערע בעלי-בתים פעראיינען? אז ביי זיי ווערט געארבייט, זעהען מיר דאך פון די גרויסע אפעטיטען, וואס זיי האבען בעקומען, און אז ביי אונז ווערט גארנישט געטון, איז דאן אויך א פאקט און שוין דאס, וואס אונזערע לאקאטארען – פעראיינען טוען גארנישט, גיעט זיי מאקע מוט צו פערשטארקען זייערע אפעטיטען. וואלטען די אייגענטימער פון די הייזער אבער געזעהן, אז מיר האבען מעכטיגע לאקאטארען-פעראיינען, וועלכע זאלען פערשטעהן זייערע אויפגאבען, וואלטען זיי נישט געהאט דעם מוט אפילו צו חלומ'ען דאס, וואס עס ווילט זיך זיי איצט אזוי שטארק פערווירקליכען אין לעבען.

עס איז אינטערעסאנט אויף ווי ווייט מען איז ביי אונז נישט רייף. אויף ווי ווייט מען פערשטעהט נישט זיך צו פערטיידיגען, אז נישט קוקענדיג, וואס מ'איז נישט א'משטאנד צו צאהלען די איצטיגע פרייזען פון די דירות צוליב וואס מען בעקומט אויך עקסמיסיעס, ווייסט מען דאך נישט צו פראטעסטירען.

מען קאן אבער נישט קוקען אויף דעם, וואס ביי אונז איז מען נישט רייף. אונזערע לאקאטארען־פעראיינען זענען מחויב אנצווענדען אלע מיטלען, וועלכע זאלען בעשטעהן אין א קעגען־אטאקע פאר די הויז ווירטען, וועלכע פערלירען זיך שוין אינגאנצען און ווייסען לחלוטין נישט, ווי אזוי צו רייטען אויף זייערע לאקאטארען.

איצט מוזען די ראדאמער און קעלצער לאקאטארען—פעראיינען. (אויב א זעלכע עקזיסטירען, ווען נישט דארפען זיי ארגאניזירט, אדער רעארגאניזירט ווערען.) אנגעמען א שטעלונג אין דער פראגע. די איצטיגע פאדערונגען דארפען געבען א לעהרע, אז מען טאר נישט שטעהן מיט פערלעגטע הענד.

די ראדאמער און קעלצער לאקאטארען פעראיינען מוזען סאלידאריש אננעמען א רעזאלוציע, אז עס זאל געפאדערט ווערען פון דער רעגירונג, דאס פון איצט'אן זאלען אבגעשטעלט ווערען די הוספות פון די וואהנונגען.

זאל זיך אויך הערען א ווארט פון די ראדאמער און קעלצער לאקאטארען-פעראיינען. געוויס וועלען די לאקאטארען-פעראיינען אין אנדערע שטעט אויפהויבען זייער מעכטיגער שטים קעגען אזעלכע פאדערונגען. זאלען די שטעדט ראדאם און קעלץ דערויבער נישט בלייבען הינטערשטעליג.

ר. ל.

דער פערשטארבענער בעלזער רבי און דער וואסער=פיהרער

ווי אזוי ר' ישכר דוב רוקח איז געווארען בעלזער רבי.

דער אקארשט פערשטארבענער בעלזער רבי ר' ישכר בער רוקח, א זוהן פון בעריהמטען גאון און מקובל מרה"ש מבעלזא. איז געווען איינער פון די חסידישע רבי'שע טיפען, וואס זיין פערזענליכקייט עס איז נאך ביז היינט פערבליבען א טיפע רעטעניש אפילו פאר זיינע אינטימסטע פריינד און מקורבים. צוויי כתות פערשידענע לויט זייער אינהאלט און פארם האבען אין איהם געלעבט: דער אפיציעלער פרעסטיזש פון א גאון, ביי וועמען דער סיסטעמאטיש גאונישער פלפול איז איינע פון זיינע אידעאלען און שטרעבונגען. קענענדיג דעם תלמוד און פוסקים אויף אויסענווייניג, האט ער אהן שום מיה געקענט פסק'ענען די הארבסטע שאלה נישט אריינקוקענדיג פריהער אין טעקסט.

פון דער צווייטער זייט איז ער געווען א גרויסער אנהענגער פון די אל־

א. לערמאן.

פון ווארשא ביז ראדאם.

(באהן-איינדרוקען). •

כ'ווייס נישט צי איהר וועט אפען מודה זיין, אבער כ'גלויב, אז די וואס האבען שוין אויסגערייזט אויף אלע ליניעס פון דער פוילישער מלוכה, וועלען אין זיך מסכים זיין מיט דעם וואס איך געה דא זאגען.

און איך זאג, אז אויף וועלכע ליניע איה־ זאלט נישט פאהרען, וועט איהר זיך נישט פיהלען אזוי מיטלאז, אזוי אונהיימליך ווי אויף דער ליניע ווארשא־ראדאם; אין ערגיץ וועט איהר נישט בעגעגנען אזוי פיל קאלטקייט, פעסימיזם, אנגעשטרענטקייט און זארג, ווי ביי די פאסאזשירען, וואס פאהרען מיט דער באהן פון ווארשא קיין ראדאם-קעלץ.

אז איהר וועט פאהרען פון ווארשא, וואוהין אייער הארץ וועט נור גליסטען, וועט איהר אין וואגאן תמיד הערען א גלייכווערטיל, אויף א געלעכטער. אפילו אויף אזא אנגעשפרענגטער ליניע ווארשא־לאדז, וואו ס'פאהרען תמיד פערזארגטע, קאלטע און שטרענגע סוחרים, וועט אויך זיין היימליך אין זייער געזעלשאפט. מעג דער לאדזער, אדער ווארשאווער זיין בעלאדענט מיט פראטעסטען, מעג איהם ערווארטען צו צאהלען וועקסלען, וועט איהר עס אין באהן אויף איהם זעלטען דערקענען. די פאר שעה וואס ער פערברענגט אין באהן־וואגאן, פערגעסט ער אלע זיינע זארג, אלע זיינע געשעפטען און זוכט א פריעהליכער קומפע, וואו ער'זאל קענען פערברענגען.

ווען אבער איהר פאהרט פון ווארשא קיין ראדאם, אדער קעלץ, פיהלט איהר זיך גאנץ אנדערש. פארוואס אזוי איז, בין איך נישט דערגאנגען. וויפיל מאל ס'איז מיר אויסגעקומען צו פאהרען אויף דער ליניע, האב איך תמיד געטראפען אין קופעע פערזארגטע און בייזע באהן-שפנים. ס'רוב האבען דעם גאנצען וועג געשוויגען און זיך בעזינענד מיט ארויסקוקען דורכן פענסטער אדער מיט איבערלייענען א שווערען פאליטישען ארטיקעל אין אנ'אלטער צייטונג, וואס ער האט א צוקנייטשטע, געפונען אין דער וואליזע. טאמער האבען עטליכע יא עפיס גערעדט, איז עס געווען פון שלעכטע געשעפטען, באנקראטען, פראטעסטען, שטייערן, קראנקע, געשטארבענע און נאך אייבער אזעלכע גוטע זאכען פון וואס ס'ווערט נישט גוט אויפ'ן הארץ.

בעת מיין לעצטען פאהר פון ווארשא קיין ראדאם, האב איך זיך אייבערצייגט, אז עד היום הזה, האט זיך גארנישט געביטען און אלץ איז ווי געווען.

אין קופעע זענען געפאהרען א פאן אכט, פערשידענע מענשען זענען דא געווען: א יונגע דאמע, וואס האט

טע חסידישע טראדיציעס, הן אין גייסטליכען זין און הן אין זיין אויפערליכער הנהגה (געטראגען ווייסע מלבושים). זיין דעוויז איז געווען „דענקען און טראכטען". ער האט תמיד געזוכט א פריש קוואל צו דערקוויקען זיינע רעליגיעזע געפיהלען. אט די ביידע גענענגעזעצטע גייסטיגע כחות זענען געווען פעראייניגט אין דער פערזאן פון בעלזער רבין ז"ל.

די חסידישע אגדה ווייסט א סך צו דערצעהלען איבערנאטירליכע מעשות און ספורים פון ר' יששכר בער רוקח. אזוי דערצעהלט מען, דאס נאך זיין פאטער'ס טויט איז אין בעלז פארגעקומען א גרויסע מחלוקה ווער עס זאל פערנעהמען דעם פאטער'ס שטוהל.

א טייל האט געוואלט, אז בעלז זאל ארונטערגעהן אונטער דער הערשאפט פון טשארטקאווער רבין, וועלכער איז געווען בעריהמט מיט זיינע מופתים און אלס קלוגער עצה-געבער. דער דאזיגער צד האט נישט געוואלט דעם יונגען בעלזער, וועלכער האט זיי אויסגעוויזען צו פיעל למדן און צו קליינער חסיד. די יונגע חסידים ווידער האבען דוקא געוואלט דעם בעלזער, וועלכער פלעגט זיי ממש מחיה זיין מיט זיין „רעדען" (דער בעלזער פלעגט אלץ רעדען אויף אויטענווייניג. ער האט היפנאטיזירט די צוהערערס מיט זיין „בת הדבור"). נאר דא האט פאסירט אזוינס, וואס האט אויפגערודערט גאנץ בעלז און דעם אומגעגענד און דער פועל יוצא איז געווען, אז אלע זיינע נעגנער האבען זיך שטארק געבעטען ביים יונגען בעלזער גאון ביז ער איז מסכים געווען צו פערבלייבען אין בעלז.

אין בעלז איז אמאל געווען א בחור מיט'ן נאמען חיים'ל הויקער. דער דאזיגער חיים'ל הויקער איז געווען א שם־דבר אין גאנץ שטעדטיל. ערשטענס דערפאר, ווייל יאהרען לאנג איז ער געווען וואסער־טרעגער. אין שטעדטעל איז כמעט נישט געווען קיין איין בעל־הבית, צו וועמען חיים'ל האט קיין וואסער נישט געטראגען. חיים'ל איז געווען א שטילער יונג, האט קיינעם נישט געשטערט, האט זיך קיינמאל נישט געדונגען מיט זיינע שכירות, וויפיעל מען האט איהם געגעבען איז פאר איהם גענוג געווען.

איינמאהל בעת חיים'ל האט אנגעטראגען א פעטעל וואסער ביים גביר פון שטעדטיל ר' יצחק שענקער, האט איהם ר' יצחק אנגעטראפען אויפ'ן הויף און ווייל ער האט דעמאלס קיין משרת נישט געהאט, האט ער אבגעשטעלט חיים'לען און איהם געפרעגט:

— זאג נאר, חיים'ל, דו וואלסט אפשר געוואלט ביי מיר ווערען א משרת.

— תאן? ביי אייך א משרת? — האט חיים'ל איבערגעפרעגט.

— יא, ביי מיר א משרת — האט איהם ר' יצחק געענטפערט — דו וועסט ביי מיר קיין שווערע ארבייט נישט האבען. דו וועסט בלויז מיט מיר מיטפאהרען אויף ירידים און העלפען אהיים פיהרען די פערד. פאר יעדער „סארט" וועסטו קריגען בעזונדער א פאר רובל, א חוץ דעם גיב איך דיר 50 רובל א זמן, עסען און טרינקען וועט דיר ביי מיר נישט פעהלען, עס וועט דיר פיל בעסער זיין ווי היינט אלס וואסער-טרעגער. חיים'ל איז מסכים געווען און נאך אין זעלבען טאג איז ער אנגעקומען צו ר' יצחק שענקער אלס משרת.

ר' יצחק שענקער איז געווען א רייכער פערד-סוחר. ער פלעגט כמעט א טאג און נאכט ארומפאהרען אויף די ירידים. שענקער האט מען איהם גערופען דערפאר, ווייל ער האט ליעב געהאט א „כוסה" און האט תמיד ביי זיך ארומגעטראגען א פאר פלעשלעך.

קיין גרויסער לערנער איז ר' יצחק קיינמאל נישט געווען, אבער די צייט וואס ער איז געווען אין דער היים, פלעגט ער דאוונען אין בית המדרש, זאגען א יום תהלים און נאך מעריב בלייבען א שעה ביים לערנען. מנחה און מעריב האט ער בכלל ליעב געהאט צו דאוונען אין א בית-מדרש, אז איהם איז אויסגעקומען צו זיין אויף א יריד און איהם איז אויסגעקומען פאר מנחה אהיימצופאהרען פלעגט ער שוין צוווא־טען ביז מעריב, נעהמען א טרינק בראנפען און א זאג טהון צום משרת:

— דו מיינסט, אז איך פיהר אהיים בלויז פערד? האסט א טעות ברודער, איך פיהר א היים א „ברכו" מיט א קדושה אויך.

קיין שלעכטער צו זיינע משרתים איז ער קיינמאל נישט געווען. אין וועג פלעגען די משרתים עסען גלייך מיט איהם. אפטמאל פלעגט ער זיי אויך מכבד זיין מיט א גוטען טרונק בראנפען. איז ער אבער געווען בגילופנ'דיג פלעגט ער שרייען און זידלען און אמאל אויך א קלאפ געבען. שפעטער פלעגט ער אליין חרטה האבען און איבערבעטען דעם משרת מיט א פרישען טרונק בראנפען און אמאל אויך מיט א א נייעם בגד.

מאכט זיך איינמאל א מעשה: זיי פאהרען אהיים פון א יריד. דער יריד איז גראד געווען נישט קיין שלעכטער, ר' יצחק האט פאר א זייער וואלוועלען מקח איינגעקויפט עטליכע פערד.

געווען איז עס א ווינטער־טאג, ר' יצחק האט חי תמיד אבגעדאוונט מנחה און מעריב אין בית המדרש פון שטעדטיל, דאן געמאכט א בוסה, געגעבען אויך חיים'לען א גלעזעלע און מען איז געפאהרען א היים לעבעדיג. האט אבער דער פראסט שטארק געברענט. ר' יצחק איז געזעסען פון הינטען און אלע ווייל'ע א זופ געטהון פון פלעשעל. חיימל איז אפילו אויך

ROK 1914
Wielkie Słowo Wojna
Pryska szczęście ludów
w obrazie.
„Ta która się sprzedała"

שטארק געשמעקט מיט הויבינאן־פודער און נערוועז אלע ווייל'ע, זיך סאפראוועט די פריזור; א יונג עלעגאנט מיידעל וואס האט זיך אין ווארשא קענטיג, אויסגעניים א מאדערנעם פאלטא; צוויי יונגעלייטלעך, חוצפה'דיגע און נערוועזע מיט פרעטענציעס אויסצוזעהן גרויסע סוחרים; צוויי עלטערע יודען, סוחרים „פון וואס נאר ס'לאזט זיך", ווי כ'האב זיך איבערצייגט זענען די אלע זעקס פאסאזשירען געווען ראדאמער. די איבריגע צוויי זענען געווען: א ווארשאווער יונג באצעטיל, א טאטענס א קינד, וואס טאנצט אויסגעצייכענט דעם „טשארלסטאן" און צום סוף — איך טאקי, א. לבר—ן.

אין קופע זענען אלע געזעסען שטילע. איינער האט אריינגעקוקט אין א צייטונג, איינער האט זיך געשפילט מיט א זיידען טיכעל. איינער האט ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער און אנדערע האבען סתם געקוקט אין דער וועלט אריין. דאס ווארשאיער פאצעטיל איז געזעסען אין ווינקעל, האט געהאלטען אין איין פרעסען מיט די פינגער דעם קנייטש פון די הויזען אדער געהארפען קאקעטישע אייגעלעך צו דער יונגער ראדאמיאנקע. ער האט זיך געפיהלט זעהר אונבעקוועם, פון זיינע נערוועזע בעוועגונגען איז געווען לייכט צו דערקענען, אז ער חלש'ט אנצוקניפען א שמועס מ'ט דער ראדאמיאנקע, אבער אזוי ווי דאס קען געשעהן נור נאכדעם, ווי ער וועט איהר א ווארף טהון א לייכטען און אריגינעלען קאמפלימענט, האט ער געזעהן אז דערצו וועט נישט קומען, ווייל די עלטערע פאסאזשירען וועלען קאליע מאכען די שטימונג.

אז מ'איז שוין אבגעפאהרען א שעה און אלץ איז געזעסען פרעמד און פערזארגט, רופט זיך אן דאס פאצעטיל, דעם טאטענס קינד:

— כ'בעט אייך פאניע, נאך לאנג קיין ראדאם?

געענטפערט האט ער דאס דעם יוד, שוין א גראהליכען, וואס זעהט אויס צו זיין א בעלהבתי'שער מענש און א שטיקעל נגיד.

— נאך א דריי—פיער שעה. — האט דער יוד געענטפערט.

ס'איז ווידער שטיל געווארען. דאס פאצעטיל איז געווארען נערוועז. איהם האט זיך געוואלט פערפיהרען א בורייטען שמועס מיט די פאסאזשירען כדי אזוי ארום בעקאנט צו ווערען מיט די פאסאזשירקעס, איבערהויפט מיט דער ראדאמיאנקע. האט ער זיך געווארפען ווי א פיש אין וואסער, האט געזוכט עפיס א טעמע און צום סוף זיך געווענדעט צום גראהליכען יוד:

— גרינג היינט צו קריגען א האטעל ביי אייך אין פראווינץ?

— פאר געלד בעקומט מען די וועלט — האט דער יוד גלייך געענטפערט.

— די פראווינץ קען אבער גאנץ פיין אבשינדען די הויט, איבערהויפט אז מ'טאקט א ווארשאווער.

— ווארשא האט זיך אין דעם פרט אויך נישט מיט וואס צו שעמען. אייערע האטעלען מיט די רעסטאראנען קענען בדיל הדל טאכען.

— ביי אונז אין ווארשא גיט מען כאטש עפיס פאר'ן געלד. א בעקוועמען צימער, גוטע שפייזען; אין פראווינץ קוקט מען אויפ'ן גאסט ווי אויף א שקלאף און פאר זיין געלד בעהאנדעלט מען איהם חוריש.

דא האט זיך שוין אריינגעמישט דער צווייטער פאסאזשיר מיט'ן שווארצען בערדעל, וואס האט נישט געקענט פערטראגען די עולה, וואס מען בעליידיגט זיין ראדאם און זיך אנגערופען:

— איהר האט זיך נישט וואס צו שעמען — אייער ווארשא איז א שם דבר פאר פאסיק טרייבער און געלד־פרעסער.

האט זיך דאס פאצעטיל סארקאסטיש צולאכט און אבגעענטפערט מיט א גלייכווערטיל:

— צא יא נא פאנא – מא פאן נא

געווען איגעשטהון. דער פראסט האט אבער וייער שטארק געברענט. ער האט דעריבער געטריבען די פערד מיטן גרעסטען איבפעט. זיי גע־האלטען אין יאגען ווי די רוחות.

ר׳ יצחק האט זיך געבעטען, ער זאל אביסעל איינהאלטען די פערד. ער וועט איהם אויסקלייגען 6 לייבען. חיימ׳ל האט אבער נישט געהערט און וייטער געהאלטען אין איין טרייבען די פערד מיט דער גרעסטער שנעל־קייט. דא איז ר׳ יצחק שטארק אין כעס געווארען, ארויסגעכאפט דאס פלעשעל, עס ארויסגעוופט אינגאנצען און מיט דעם ליידיגען פלעשעל א זעץ געטוהן חיימלען איבערן קאפ מיטן גאנצען כח

חיימ׳ל האט אפילו א קרעכץ נישט געטהון און אראבגעפאלען פון וואגען ווי א קלאץ.

בעת ר׳ יצחק איז געקימען א היים און זיך אויסגעגיכטערט, האט ער זיך געכאפט, וואס ער האט געטהון. צויף מארגען איז ער תיכף אריין צום בעל־זער, איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע און וויינענדיג געבעטען א עצה. דער בעלזער האט איהם געענט־פערט, אז עס וועט נאך אפשר רעכט ווערען מיט חיימ׳לען, אבער ער, ר׳ יצחק, איז שוין א פערפאלענער פון ביידע וועלטען.

ביינאכט, בעת ר׳ יצחק איז זיך נעגאנגען לייגען שלאפען, האט ער פלוצים דערזעהן, ווי חיימ׳ל ליגט אין זיין בעט. אויף זיינע געשרייען איז זיך צונויפגעלאפען דאס גאנצע הויז. עס האט נישט געהאלפען דאס וואס אלע האבען געשוואוירען, אז דאס בעט איז ליידיג. ער האט געהאל־טען אין איין שרייען, אז אין בעט ליגט חיימ׳ל און אזוי האט עס אנגע־האלטען די גאנצע נאכט. אין יעדער בעט, וואו ער האט זיך געוואלט לייגען האט ער געזעהן ליגען חיימ׳לען. ביי־טאג האט ער גארנישט געזעהן. קיים אבער האט ער זיך געלייגט שלאפען, האט ער שטענדיג געזעהן ליגען חיימ׳לען דעם וואסער־טרעגער.

דאס האט אזוי געדויערט כסדר 5 טעג. ר׳ יצחק האט אויסגעזעהען, אז עס איז געווען אויף איהם א שרעק א קוק צו טהון. ער איז אין די 5 טעג גראה און אלט געווארען, קיינער האט נישט דערקענט, אז דאס איז דער זעל־בער ר׳ יצחק, וואס מיט 5 טעג צוריק.

ערשט מיט 8 טעג שפעטער האט דער בעלזער עולם פערשטאנען, וואס דער בעלזער רבי האט אזוי שטארק געזוכט א פוהר מיט 8 טעג צוריק אין מיטן דער נאכט אין אזא פראסט און שניי־שטורם און פארוואס ער איז גע־פאהרען אליין אהן א קוטשער. אין דער זעלבער נאכט איז דער בעלזער רבי געפאהרען צון געבראכט חיימ׳לען דעם משרת ביי זיך אין דער היים איהם געהאלטען און געהיילט מיט איינענע מיטלען ביז חיימ׳ל איז ארויס פון דער סכנה, אין וועלכער ער האט זיך געפינען.

מיט 4 וואכען שפעטער איז ר׳ יצחק געשטארבען און חיימ׳ל איז צו־ריק געווארען א וואסער־טרעגער.

מ. ק—ר.

4 Jeźdźców Apokalipsy
krwawemi kopytami
tratują Europę
w obrazie
„Ta która się sprzedała"

וואס הערט זיך אין ראדאם.

סוחרים, וואס חילען זייערע וועקסלען זאלען אנגענומען ווערען אין באנק פאלסקי, בעדארפען זיין פערעגיסטרירט אין קרייז - געריכט.

לויט דער מעלדונג פון דער היגער דירעקציע פון באנק פאלסקי צום סוח־רים-פעראיין בעדארפען די אלע יע־ניגע סוחרים, וואס חילען זייערע וועק־סלען זאלען אנגענומען ווערען אין דער דערמאנטער באנק, אונבעדינגט פערעגיסטרירען זייערע פירמעס אין הינען קרייז-געריכט.

דער דירעקטאר פון באנק פאלסקי האט גלייכצייטיג מודיע געווען דעם סוחרים—פעראיין, אז ער איז גרייט נאך אמאהל צו בעטראכטען בקשות פון פערזאנען, וועלכע, דערלאזענדיג זייע־רע וועקסלען צום פראטעסט, בעטען זיי צו אנולירען דעם פראטעסט און נישט פערעפענטליכען זיי אין דער רשימה צווישען די פראטעסטירטע פיר־מעס. דאס קען געטוהן ווערען נאר אין דעם פאל, ווען יעדער וועט זיך מעל־דען און בעגרינדען זיין ביטע.

דער סוחרים-פעראיין בעמיהט זיך דורך דער פערמיטלונג פון באנק פאל־סקי, אז ביים רעיטוס זאל מען קאנען אויסקויפען די וועקסלען אין דעם צאהל-טערמין, נאך איידער דער רע־יענט שיקט ארויס צום צאהלער דער־מאנען דעם צאהלונגס טערמין.

פערקויפט „עולם הבא" פאר 50 זלאטעס

צווישען די פערשידענע היינטיגע גומע געשעפטען האט מען זיך ענדליך דערמאנט, אז פארהאן איז נאך א פרי־שער געביעט אויסצוניצען אויף א גו־טען משא ומתן. דער גייער מסחר ציי־כענט זיך אויט דערמיט, וואס בשעת מעשה גיעט מען גארנישט און מען מניע. נישט אומזיסט רופט מען אייער שטאדט „רע דם".

דאס איז פאר אונזער קופעע גע־ווען א גאמע. די אנגעצויגענקייט איז פערשוואונדען געווארען, אלע האבען זיך אנגעהויבען פיהלען פרייער, ווייל יעדער האט פאראויסגעזעהן, אז דא וועט זיך אנטוויקלען א פייערדיגע דיס־קוסיע, וואס וועט פערטרייבען די פאר שעה שווערע רייזע. די יונגע דאמע האט איועקגעלייגט דעם „טיגאדניק-אי־לוסטראוואני" די ראדאמיאנקא האט אבגעקערט ס׳פנימ׳ל פון וואגאן-פענ־סטער און די צוויי יונגעלייטלעך, וואס קרענקען צו ווערען גרויסע סוחרים, האבען זיך צושמייכעלט. דער יוד מיטן שווארצען בערדיל האט זיך געמאכט בעקוועמער, האט אנגעצינדען א פאפי־ראס און זיך אנגערופען מיט א ניגון:

— זאגט מיר יונגערמאנטשיק, איהר קענט לערנען?

— ניין.

— ווען איהר וואלט געקענט לער־נען, וואלט איהר געהאט ווייניגער חוצ־פה, און זיך נישט אזוי אויסגעדריקט וועגען א שטאדט ראדאם.

דאס פאצעטיל איז פארויטעלט גע־ווארען, איהם האט פעדראסען די בע־ליידיגונג, אבער דאך האט ער געלא־פען געענטפערט:

— אויב איהר זענט אויפען מיך פערזענליך צו בעליידיגען, וועל איך אפילו מיט אייך נישט רעדען.

— חלילה, פ׳וועל אייך נישט בעליי־דיגען. כ׳וויל נאר וויסען מיט וואספער רעכט רעדט איהר וועגען ראדאם, וואס איהר האט נאך פאר אייערע אויגען נישט געזעהן.

דאס פאצעטיל האט א וואורף געטוהן א קוקעטיש אייגעל צו דער ראדאמיאנ־קא און זיך אנגערופען:

— ווער זאגט אייך, אז כ׳בין אין ראדאם נישט געווען? כ׳האב שוין גע־האט די גרויסע עהרע אוש צוויי מאל.

— נו, נו.

— נו, האב איך זיך איבערצייגט, אז מען קלינגט, איז א חגא.

אין דא האט זיך שוין אריינגעמישט איינער פון די ראדאמער יונגעלייטלעך, א נידריגער מיט א שווארצען פלעק אויפ׳ן חלדו, וואס האט זיך בעמיהט רעדען זעהר געלעפען, עלעגאנט און מיט וואס מעהר ליטעראַרישע אויסדריי־קען. ער האט עס געטוהן צוליב צוויי טעמים: ערשטענס האט ער זיך בעמיהט געפעלען דער ראדאמיאנקא און צווייטענס, וואס ר׳האט א ספעציעלע שוואכ־קייט צו ווארשא און מבילא רעספעק־טירט ער אלץ, וואס שטאמט פון ווארשא. דער יונגערמאן האט זיך געווענ־דעט צום פאצעטיל בזה הלשון:

— איהר וועט מיר זעהר ענשולדי־גען, געעהרטער העדר, וואס כ׳געם מיר די דרייסטקייט צו שטערן אייער אינטימען געשפרעך, אבער כ׳גלויב, אז איהר וועט נישט האבען קיין פער־איבעל, ווען איך וועל מיר ערלויבען אייך עפיס אויפמערקזאם צו מאכען.

דאס פאצעטיל האט מיט א בעהאל־טען שמייכעלע א זאג געטוהן:

— ביטע זעהר.

— אויב אזוי ערלויב איך אייך צו זאגען, אז איהר זענט נישט בעקאנט מיט די פעלות און נישט מעלות פון ראדאם. די וואלט זאגט, אז כדי יענעם צו דערקענען, דארף מען מיט איהם פריהער האנדלען אדער וואוינען.

דער יונגערמאן האט שווער אבגע־כמכמט און געווארפען א בליק צו דער ראדאמיאנקא, כדי זיך איבערצייגען וואספער איינדרוק זיינע הערטער הא־בען אויף איהר געמאכט.

דאס פאצעטיל האט זיך צולאכט און געענטפערט:

— אויב אזוי, פאניע, קען איך יא ראדאם, ווייל מיין פאטער שטעהט אין האנדעלס־בעציהונגען מיט ראדאמער סוחרים, און איך פאהר טאקי צו דעם צוועק.

(ענדע קומט)

נעמט בעצאָהלט מיט זלאָטעס. דאָס געשעפט האָט נאָך אַ מעלה, וואָס ער איז כמעט קאָנקורענצלאָז און נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ס'איז „כולו ריוח" געפינען זיך פונדעסטוועגען וועניג בעלנים.

דער נייער משא ומתן הייסט „עולם הבא" און דער פערקויפער דערפון איז אַ פשוטיקער יוד, וואָס וואוינט אין ראָדאָם און זיין „פראָפעסיע" בעשטעהט אין דעם, וואָס ער איז משמש און בעגלייט די גאַליציאַנער רבנים, אָדער „איייניקלעך" וואָס קומען אַמאָל אַהער צוזאַמענזאַמלען אַ ביסעל געלד.

פאַר דער דאָזיגער „קניה" האָט דער יוד גענומען נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי גאַנצע 50 זלאָטעס.

אויף דער פראַגע, פאַר וואָס ער האָט דאָס געטוהן, האָט דער יוד זיך אַרויסגערעדט מיט אַ לומדישען תירוץ — איך האָב — האָט דער יוד געגעבען צו פערשטעהן – נישט פערקויפט מיין חלק עולם הבא. דער יוד, וואָס האָט מיר געגעבען די 50 זלאָטעס האָט זיך ממילא געקויפט עולם הבא דערמיט, וואָס ער האָט דערהאַלטען ביים לעבען אַ אָרימען יודען. אַז דעם עולם הבא האָט ער זיך געקויפט, דאַגעגען מיין עולם הבא, אויב איך האָב נאָר אַזעלכעס, בלייבט ווייטער אונבערירהליך. —

דער סוחרים־פעראיין דאַרפט אינטערווענירען

פאָריגע וואָך האָבען די פונקציאָנערען פון דער סקאַרב—מאַכט געמאַכט „זאַיענטשעס" ביי א גרויסע צאָהל היגע יודישע סוחרים, פאַר'ן נאָך נישט בעצאָהלטען אומזאַץ—שטייער פון די יאָהרען 1925—1926. די ביטעס פון די דערמאָנטע סוחרים, צו בוויליגען די שטייערען אויף ראַטעס זענען נישט גענומען געוואָרען אין אַכט און די עקזעקוציעס קאָנען דעריבער אויסגעפיהרט ווערען מיט'ן מאָמענט, ווען דער צאָהלונגס—טערמין פון די געמאַכטע „זאַיענטשעס" לאָזט זיך אויס. דער סוחרים—פעראיין, אַלס די אָפיציעלע רעפרעזענטאַנץ פון גאַנצען יודישען סוחרטום אין ראָדאָם, ברויך אונטערנעמען שריט אין דער הינזיכט און זיך בעמיהען ביי דער שטייער־מאַכט אויסצווירקען געוויסע הנחות פאַר אַ די יעניגע סוחרים, וואָס מיטן אויפמאַהנען ביי זיי גרעסערע סומעס געלד, קאָן מען זיי רואינירען און אונטערגראָבען זייער מאַטעריעלען עקזיסטענץ. די פאָרשטעהער פון סוחרים־פעראיין ברויכען דערויף אויפמערקזאַם מאַכען די שטייער—אינסטאַנצען, פאָרשטעלענדיג די קריטישע לאַגע פון די קוים זשיפיעריגע סוחרים, וואָס דורכ'ן קלענסטען שטייער־איבערלאַסט קענען זיי אראָב פון פלאַץ.

געזעלש. „עזרה" נעמט אונטער אַ גראַנדיעזע ווינטער־אַקציע.

די נייע אויסגעוועהלטע פערוואַלטונג פון „עזרה" ענטוויקעלט אַ שטאַרקע אָרגאַניזירונגס־טהעטיגקייט און לייסטעט זעהר פיעל אום די איינציגע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציע ביי אונז אין שטאָט אויפצוהויבען צו איהר פערדינטער הויך. צו דעם צוועק האַלט די פערוואַלטונג אָן אָפטע זיצונגען, אויף וועלכע ס'ווערט פיל געזאָרגט ווי אַזוי און אין וועלכע פאָרמען ס'זאָלען זיך אויסדריקען די הילפס — מיטלען פאַר די נויטבעדערפטיגע און גלייכצייטיג ווי אַזוי צו וועקען אינטערעס און אויפמערקזאַמקייט ביי דער גאַנצער היגער יודישער בעפעלקערונג צו אונטערשטיצען די איינציגע, אין איהר מין, זעהר וויכטיגע אינסטיטוציע. די פערוואַלטונג האָט אין איהר פּלאַנמעסיגען פּראָגראַם אויך אַריינגעשטעלט דאָס דורכפיהרען אַ קוילען—אַקציע אין היינטיגען ווינטער. די רעאַליזירונג און די פערווירקליכונג פון דער באמת נויטיגער אַקציע איז אָבער פולשטענדיג אָבהענגיג אין דער שטאָדט, וויל די נייע פערוואַלטונג ביי איהר בעסטער איבערגעגעבענהייט און אָפּפערוויליגקייט אָפּערירט זי מיט וועניג פינאַנציעלע מיטלען און זי וועט נאָר דעמאָלט איםשטאַנד זיין דורכצופיהרען איהר וואונש, ווען די שטאָדט וועט זיך צובויגען אין אַרויספּוילען פערשטענדניש, דורך מאַטעריעלען אונטערשטיצונג, פאַר דער זאַך, געבענדיג אַזוי אַרום אַ מאָראַלישע סאַטיספאַקציע פאַר דער מהפולע און איבערגעגעבענער אַרבייט פון די אָנגעזעהענע און געאַכטעטע עסקנים, וואָס בילדען היינט די נייע פערוואַלטונג.

בכלל וועגען די טהעטיגקייט פון „עזרה", ווי אויך וועגען דער בעציהונג פון דער שטאָדט צו איהר — אַ צווייט מאָהל.

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון סוחרים—פעראיין

זונטאָג דעם 21—טען ה. ח. קומט פאָר אין סוחרים—פעראיין אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון אַלע מיטגלידער. צוליב דער וויכטיגקייט, פון טאָג—אָרדנונג וועלכער ענטהאַלט אַ רייהע וויכטיגע פונקטען, איז נעהאָפען, אַז אין דער פערזאַמלונג זאָלען זיך בעטייליגען אַלע מיטגלידער.

Od 15 listopada
Superszlagier sezonu
„TA KTÓRA SIĘ SPRZEDAŁA".
Wiedeń beztroska stolica Austrji
ROK 1914
wielki wyraz: wojna
4-ch Jeźdźców Apokalipsy
krwawemi kopytami tratują Europę.
NĘDZA i GŁÓD
CHOROBY i ŚMIERĆ
Hyjeny wojenne — paskarze. — Miłość, poniżenie i hańba!!!
Rozruchy głodowe w Wiedniu.
Wielki krzyk zrozpaczonej ludności, wszystko to zobaczy Radom w obrazie
„TA KTÓRA SIĘ SPRZEDAŁA"
demonstrowanym w ODEONIE już od poniedziałku.
Bezsprzecznie największy obraz sezonu.

אַ געהיימניספולע פרוי מיט אַ קינד בעווייזען זיך 12 ביינאַכט אונטער'ן בריקעל אויף דער זאַמלינע.

די יודישע איינוואָהנער אין דער אומגעגענד פון דער זאַמלינע הערען נישט אויף צו דערצעהלען, וועגען עפּיס אַ געהיימניספולע פרוי און אַ קינד, וואָס האָבען זיך בעוויזען 12 ביינאַכט פון אונטער'ן בריקעל, וואָס געפינט זיך צווישען דער מלעטשנאַ גאַס און דער זאַמלינע.

די מעשה, וואָס די דאָרטיגע יודען דערצעהלען, איז ענהליך צו די מעשיות פון טויזענד און איין נאַכט און קלינגט ווי איינע פון יענע פאַרצייטישע לעגענדעס פון מתים און שדים, וואָס הערענדיג זיי פלעגט מען אַמאָל אויפציטערען און שיער נישט אויסגעהן פאַר שרעק.

מיט צוויי דריי וואָכען צוריק שבת־צו־נאַכטס 12 אַזייגער ביינאַכט – ווערט דורך די דאָרטיגע איינוואָהנער דערצעהלט — בשעת אַ געוויסע פריילין פון אַ דאָרטיגע יודישע פאַמיליע האָט זיך אומגעקעהרט פון טעאַטער, איז זי דורכגעהענדיג איבער'ן בריקעל, פעראַלטען געוואָרען פון אַ רופענדיג קול, וואָס האָט זיך געטראָגען פון קאַנאַל, פון אונטער'ן בריקעל. ווען דאָס מיידעל האָט זיך אומגעדרעהט, האָט זי געזעהן, ווי פון אונטער דער בריק געהט אַרויף איהר אַקעגען אַ אונבעקאַנטע פרוי מיט אַ קינד אויף דער האַנד. די פרוי האָט דערלאַנגענדיג דאָס קינד, געבעטען דעם מיידעל צו האַלטען עס און אַליין איז זי צוריק אַראָב אין וואַסער, וואו זי האָט זיך טובל געווען. דאַן איז זי ווידער קאָפּויער געקומען און אָבנעמענדיג דאָס קינד, האָט זי צום מיידעל אַזוי געזאָגט: איך בעט דיך, אַז אויך צומאָרגענס אין דער צייט זאָלסטו דאָ אַהער קומען — ביי די ווערטער איז די פרוי מיט'ן קינד צוריק פערשוואונדען געוואָרען אונטער'ן בריקעל און דאָס מיידעל האָט אַ דערשראָקענע אויף טויט זיך קוים אַהיים געשלעפּט, וואו זי איז, איבערטרעטענדיג די שוועל אַוועקגעפאַלען אַ פאַרחלש'טע.

נאָכ'ן אָבמונטערען איז דאָס מיידעל געלעגען אָהן לשון אַ גאַנצען מעת לעת אין בעט און צומאָרגענס

פונקט צו דער זעלבער צייט 13 ביי נאכט האט זי אנגעהויבען פיבערן פון שרעק און דערצעהלענדיג די אויספערלישע געשיכטע, האט דאס מיידעל געזאגט צו די שטוב-מענשען, אז זי הערט די זעלבע פרויען שטימע, ווי זי שרייט אויך איצט צו איהר מיט א יאמערליך קול. די עלטערן פון מיידעל זענען תיכף אוועק צום רבין און דער רבי האט געגעבען א קמיע און געהייסען עס אריינטערלעגען אונטערן קישען פון מיידעל. די עלטערן האבען אזוי געטוהן און די שרעק פון זייער טאכטער, ווי אויך דאס רופען פון דער וואסער-פרוי האט באלד נאכהער אויפגעהערט.

די דערצעהלערס פון דער געשיכטע וויסען גענוי ווי אזוי עלץ האט פאסירט, נאר פון איין פרט, און טאקי דער פאמע וויכטיגסטער וויסען זיי נישט. דאס איז דער נאמען פון מיידעל און ווי אזוי עס הייסען איהרע עלטערן. נאר דאס אליין וויסען זיי נישט...

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ראדאם

פרייטאג דעם 12/XI 7 אזייגער אווענד אין אייגענעם לאקאל לובעלסקא 25, וועט כ׳אם. מושקאטבליט האלטען דעם ערשטען פארטראג פון ציקל: „די תקופה פון בית שני״.
איינגאנג פאר מיטגלידער פריי!

פון ספארט

„בר־כוכבא״—„מכבי״ 1:2 (0:1)

(ס) היינטיגען שבת איז אויפ׳ן קאמפס־פעלד פון ר. ק. ס. פארגעקומען א מאטש צווישען דער „בר־כוכבא״ און „מכבי״.

די „בר־כוכבא״ איז ארויסגעטרעטען מיט א זעהר שוואכער מאנשאפט, וועלכע איז בעשטאנען טיילוויז פון שפילער פון דער 2 טער און 3 טער סעקציע און טיילוויז פון דער 1-טער.

דער מעטש איז נישט געווען אינטערעסאנט צוליב׳ן שוואכען שפילען פון ביידע מאנשאפטען און אין רעזולטאט האט ער זיך פארענדיגט מיט 2 געגען 1 לטובת „בר—כוכבא״.

* * *

היינטיגען זונטאג קומט פאר אויפ׳ן זעלבען קאמפס-פעלד א פינאל-מאטש וועגען אריבערגעהן אין קלאס „ב״ צווישען „בר—כוכבא״ מיט דער ווארשעווער „גוויאזדא״.

דער דאזיגער מעטש דארף זיין א רעוואנש, אויף דעם ערשטען מעטש, וועלכען „בר-כוכבא״ האט שוין אין זיינער צייט געשפילט מיט „גוויאזדא׳ן״ און וועלכער האט זיך פארענדיגט מיט א דורכפאל פון „בר—כוכבא״ 6:0

לעצטענס איז דער „בר-כוכבא״—מאנשאפט פארשטארקט געווארען דורך נייע און פרישע אנגאזשירטע גוטע שפילער און דעריבער איז צו גלויבען, אז „בר-כוכבא״ וועט זיכער ארויסגעהן פון די צוויי רעוואנש—מעטשען, וועלכע ער דארף שפילען מיט „גוויאזדא״ און „אסכלה״, אלס זיגער, און אזוי ארום ענדליך אריבערגעהן אין קלאס „ב״.

50-יעהריגער יובילעאום פון די ראדאמער פייער-לעשער

צוליעב דער 50—יעהריגער עקזיסטענץ פון די היגע פייער-לעשער, ווערט דורך די לעצטע איינגעארדענט א פייערליכער יובילעאום, מיט׳ן אנטייל פון אלע אבטיילונגען. מחמת זעם, וואס אין די היגע פייער-לעשער—בריגאדע געפינען זיך א קליינע צאהל יודען, וועט אין צוזאמענהאנג מיט׳ן יובילעאום דורך דער איניציאטיוו פון קלוב-פרעזעס ה׳ ברילינאנט, צוגעלאזען ווערען א גרעסערע צאהל יודען, און ווער ס׳וויל אריינטרעטען אין די פייערלעשער-בריגאדע דארף זיך מעלדען אין האנדווערקער—קלוב.

אנגענומען ווערען קאנען נאר יונגעלייט עלטער פון 20 יאהר.

וואס פאר א בילדער וועלען דעמאנסטרירט ווערען אין קינא „אדעאן״?

לויט ווי דער דירעקטאר פון קינא „אדעאן״ גיט אונז איבער, וועלען אין דעם דערמאנטען קינא דעמאנסטרירט ווערען א רייה ערשטקלאסיגע בילדער. דער דירעקטאר, ה׳ באראוויצקי, האט זיך בעמיהט צו ערווערבען די פרעכטיגסטע פילם-פערלען, נישט שפארענדיג די קאלאסאלע אויסגאבען, וואס זענען פערבונדען ביים איינקויפען אזעלכע ריעזען בילדער. פון די ביז א הע־ריגע אין „אדעאן״ דעמאנסטרירטע בילדער, ווי אויך פון דעם נייעם איינג־טען אויסגערעכנעטען רעפערטואר, איז דייטליך ארויסצוזעהן, אז דער דירעקטאר פון קינא „אדעאן״ בעזיצט אין דער גרייסטער מאס א עסטעטיש ארטיסטישען געשמאק. ווייל די אויסגעקליבענע דורך איהם קינא־בילדער לאזען תמיד איבער דעם טיפסטען איינדרוק אויף יעדען בעזוכער, אזוי מיטן ליטערארישען, קינסטלערישען אינהאלט ווי אויך מיט די רייכסטע דעקאראטיווע אויסשטאטונגען, די בילדער, נישט נאר וואס זיי פערדערבען נישט און דעגענערירען נישט דעם מענשליכען אינסטינקט, אדער חוש, נאר פערקעהרט, דערהויבען און פערשאפען א גייסטיגען גענוס.

א חוץ דעם איז דער אויסערליכע איינארדנונג פון זעלבען קינא א סימפאטישע. די דינערשאפט צייכענט זיך בעזונדערס אויס מיט העפליכקייט.

די בילדער קומען ארויס אויפ׳ן עקראן זעהר בולט און ליכטיג פאר׳ן אויג. כאטש דער זאהל איז א קליינער אבער פאר דאס אנגענעהם.

צוליב די וויכטיגקייט און בעדייטונג פון די בילדער געפינען מיר פאר נויטיג זיי אויפצורעכנען זיי זענען:

1) „די גרעפין מאריצא״ שלאגער פון סעזאהן 2) „די ליבלינג פון וויען״ מיט מיא מערא 3) „פארן טריבונאל״ מיט קארענא בעלל און אלאף פענס 4) „א הארץ פון שטיינער״. דער לעצטער שלאגער פון די הויפט שטאדט.

5) „די רויזען פון מערב״ הערליך בילד מיט העגרי פארטען 6) „די פרויען וועמען מיר גריסען נישט״ און „דאס ליבלונג פון די קאמפאניע.״

און נאך פיל בילדער. צוליב דעם דארפען אלע גייען נאר אין קינא „אדעאן״.

Wielki krzyk zrozpaczonej ludności.
Rozruchy głodowe
w obrazie
„Ta która się sprzedała"

די שעהנע שרה׳לע

א אינטערעסאנטע געשיכטע מיט א קעלצער מיידעל און איהרע 3 געליבטע.

די דריי פערליבטע.

די שעהנע שרה׳לע איז באלד בעקאנט געווארען אין שטאדט. קעלץ איז דאך נישט אזוי גרויס, פלעגט זי זיך אומעטום ווארפען אין די אויגען מיט איהר שעהנקייט. די יונגעלייט פלעגען פאר איהר אויסגיין, זיי פלעגען איהר איינלאדען אויף „אווענדען״ און בעלער, וועלכע פלעגען אין שטאדט אפטמאל ארגאניזירט ווערען פאר וואוילטעטיגע צוועקען: זי פלעגט אויך קומען אין פוילישען, אדער אין יודישען טעאטער, פלעגט מען אומעטום אויף איהר זיך פערקוקען. און אז זי איז עלטער געווארען, האבען די קעלצער בחורים איהר נישט געלאזט צורוה מיט זייערע ליבעס, זיי פלעגען וואכען איהר חלומ׳ען און טראכטען בייטאג און ביינאכט. אבער מעהר פון אנדערע האבען זיך אין דער שיינער שרה׳לא פערליבט דריי בעל-הבתישע בחורים.

די שיינע שרה׳לע האט נישט געוואוסט וועמען פון די דריי זי זאל אויסקלויבען... אלע זענען זיי געווען גאנץ וואוילע בחורימלעך, פון אנשטענדיגע הייזער און גאר נישט מיאוסע, אפילו איהרע אייגענע עלטערן האבען איהר נישט געגעבען קיין עצה, וואָרום יעדער פון זיי בעזונדער איז אין זייערע אויגען געווען א גליק-שידוך פאר זייער טאכטער.

וואס דארף מען בעסער? אז קיין נדן פערלאנגט קיינער פון זיי נישט, און יעדערער וויל איהר נאך בענייהען און בעקליידען ווי א פרינצעסין.

האט זיך אזוי געצויגען א היבשע צייט שרה׳לעס ראמאן מיט די דריי פערליבטע אויף איין קלאס... פלעגט זי אין אווענד פערברענגען מיט איינעם, אויסהערען זיינע געבעטען און זעהן זיינע טרעהרען, פלעגט זי ווערען אזוי בפריה־ט, אז זי פלעגט גלויבען, אז ער איז דאס ווירקליך טאקע איהר בעשערטער און אז ער איז טאקע איהר ליבסטער און טייערסטער פאר אלע. פלעגט זי אבער אויף מארגען זיך טרעפען מיט׳ן צווייטען, פלאגט זיך ביי איהר בייסען איהר מיינונג צום גינסטען פון יענעם בחור, פלעגט ראיגאך זיך אונטערדרייען דער דריטער, פלעגט ער שוין מיט אמאל געווינען איהר הארץ...

זעהר א הארבע שאלה האט די שיינע שרה׳לע געהאט צו פסק׳ענען און זי האט זיך אלץ געמאטערט און געקווענקלט און נישט געוואוסט, ווי זיך צו ענטשליסען... אויסער דעם פלעגט זי נאך האבען אויסצושטיין פיל צרות פון די צוחיצטע דריי בעל-הבתישע זיהן. יעדערער בעזונדער פלעגט איהר פלאגען מיט זיין אייפערזוכט און זי פלעגט זיך מוזען היטען נישט צו זיין צו אייגען ווארימער, ווי צום אנדערן.

שרה׳לע פארט קיין אמעריקא

דערווייל זענען אין פוילען געקומען שלעכטע צייטען, און אין דער שטאדט קעלץ האט אויסגעבראכען א שטארקער עקאנאמישער קריזיס. די דריי פערליבטע בעל-הבתישע בחורים זענען פעראָרימט געווארען, ווייל די געשעפטען פון זייערע עלטערן האבען גענומען זינקען פון טאג צו טאג. וועגען התונה האבען מיט שרה׳לען האט קיינער פון זיי נישט געקענט פארלויפיג גאר טראכטען. שרה׳לעס פערליבטען זענען אויך

קעלצער אבטיילונג.

די לויה פון פערשטאָרבענעם מיטגליד פון קהלה-ראט יוסל זאַלצער ע"ה.

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, איז מאָנטאג ביי-נאכט געשטארבען אין יודישען שפיטאל נאך לאנגע און שווערע ליידען אין עלטער פון 46 יאָהר דער מיטגליר פון קהלה-ראט און וויצע פארז. פון האַנדווערקער-פעראיין, יוסל זאַלצער ז"ל.

אין דער לויה וואָס איז פארגעקומען צומאָרגענס דינסטאָג 12 א זייגער מיטאג, האָט זיך בעטייליגט א זעהר גרויסער עולם. ווי אויך מארשטעהער פון כמעט אַלע קעלצער אינסטיטוציעס בתוכם די מיטגלידער פון ראט און פערוואלטונג פון דער קהלה.

אויפ'ן בית עולם האבען מספיד געווען דעם נפטר דער היגער רב, הרב ראפאפאָרט און די ה"ה: ש. לייבנער, ד. ראזענבערג, פרעזעס רייזמאן און יצחק פינקלער. אלע האָבען אָנגעוויזען אויף די ערליכקייט און איבערגעגעבענער כלל־ארבייט פון נפטר און האָבען ביים אָפענעם קבר צוגעזאגט, אַז זיי וועלען מאָטעריעליש שטיצען די פאמיליע פון פערשטארבענעם זאַלצער.

נאָך 5 יאָהר האָט די פאָלקס-פראקציע „צערי ציון" די וואָך בעקומען אַנ'ערלויבעניש אויף א חברים-פערזאמלונג.

דעם 8—טען יולי 1921 האָט זיך די פאָלקס פראקציע „צעירי-ציון" געווענדען צום קעלצער סטאראסטווא נאך אַנ'ערלויבעניש אויף א חברים פערזאמלונג, וועלכע איז טאקי גיט געגעבען געוואָרען. געגען דעם בעשלוס פון ה' סטאראָסטאָ, האט די איבענדערמאָנטע פראקציע אריינגעטראגען א רעקורס צום ה' וואיעוואדא. דער רעקורס איז געבליבען אהן תשובה ביזן היינטיגען טאג.

ענדליך די וואך, דעם 5|11 ה. ח. האט דער ג. פאָרז. פון דער פראקציע ח' שמעון ספראוושינסקי בעקומען צוגעשיקט א הייס פון ה' סטאראסטא די ערלויבעניש פון דער וואָיעוואדא איינצואורדנען די חברים פערזאָמלונג. די ערלויבעניש איז דאטירט פון 5|11 ה. ח. לויט № 42898 און איז ארויסגעגעבען אויפן סמך פון ערשט נאר וואס לעגאליזירטען סטאטוט פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע. די ערלויבעניש אַרויסגעגעבען געוואָרען, אָבער די פראקציע עקזיסטירט שוין לאנג נישט.

דער נייער פרנס פון קהלה-ראט אויפן אָרט פונם פערשטאָרבענעם זאַלצער ז"ל.

ווי מיר דערוויסען זיך גייט אריין אין קהלת-ראט אויפן ארט פונם תערשט נאך פערשטאָרבענעם זאַלצער. דער קאנדידאַט לויט דער רייהע פון דער האנדווערקער ליסטע № 1, ה' ביגם גאָלדבערג, פארז. פון דער קצבים-ספקציע, ביים יודישען האַנדווערקער פעראיין.

פון „הזמיר"

שבת דעם 13|11 5 א זייגער נאָכמיטאָג וועט אין לאָקאַל פון סוחרים-פעראיין פאָרקומען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון „הזמיר" דער סטאָטוט איז ערשט די לעצטע טעג דורך דער מאַכט בעשטעטיגט געוואָרען. דערפאַר דאַרף קיינעם נישט זיין קיין וואונדער. וואָס דער „הזמיר איז די גאַנצע צייט נישט געווען טהעטיג, ווייל ביז דער פעראיין איז נישט געווען לעגאַליזירט איז פאַקטיש אונמעגליך געווען צו נעמען זיך צו דער ארבייט. אָן די יעצטיגע אלגעמיינע פערזאַמלונג איז אָבהענגיג דער גורל פון דער עקזיסטענץ פון „הזמיר". דעריבער דאַרף יעדער איינער, וועלכער האָט נור א חוש פאר קונסט און מוזיק, קומען אויף די אלגעמיינע פערזאַמלונג און ארויסזאָגען זיין מיינונג און העלפען מיט אַלע כוחות דעם דאָזיגען קולטורעלען בנין אויפצובויען.

פון שטאָדט-ראַט.

פאָריגע וואָך איז פאָרגעקומען א זיצונג פון היגען שטאָדט-ראַט, אויף וועלכער עס איז אויך אָנוועזענד געווען דער היגער ראַטמאַן און פיים־דעפוטאַט ה' דאָבזשאָנסקי. עס איז אָנגענומען געוואָרען צו מאַכען א תלוואת פון 100.000 זל. אין דער באנק פאר לאנר - ווירטשאַפט אויף רעמאָנט פאר פריוואַטע הייזער. עס איז אויך אנגענומען געוואָרען א בעשלוס צו פערפלי־כטען די אייגענטימער פון הייזער, אָדער האָטעלען איינצופיהרען אויסער די מעלדונג-ביכער ספעציעלע ביכער פאר צוגערייזטע, וואָס זאָלען זיין בעשטעטיגט דורכ'ן מאגיסטראַט. די ביכער דארפען צוגעשטעלט ווערען די האָטעלען אומזיסט. אין די דערמאָנטע ביכער דארפען איינגעשריבען ווערען די אלע, וועלכע דינגען א צימער אין א האָטעל אפילו אויף א שעה. און אויסער דעם האָט דעם שטאָדט־ראַט בעפאָלמעכטיגט דעם מאַגיסטראַט צו פערדינגען אויף דעם יאָהר 1927 א רייהע בנינים, געוועלבער א. ד. ג. וואָס געהערט אלס אייגענטום צום מאַגיסטראַט.

נעפאָלען וואָס ווייטער אַלץ מעה־. אַלע שניידערס און אַלע שניידערינס אין קעלץ זענען געבליבען אָהן אַרבייט. א גליק, אָט שרה'לע האָט שוין פון לאַנג געהאט אַ רייכען פעטער אין ניו-יאָרק, האָט איהר פאָטער צו איהם געשריבען און דער פעטער האָט סאָה איהר ארויסגעשיקט אַ שיפס-קארטע מיט געלד.

דאָס איז געווען מיט פינף יאָהר צוריק, איידער מען האָט אין אַמעריקא איינגעפיהרט די גזירה פון דער „קוואָטע" אין יעדערער האָט געקענט פריי און פראנק אריינקומען אין קאָלומבוסעס מדינה.

ווען די שיינע שרה'לע האָט זיך געקליבען אוועקצופאָהרען קיין אמעריקא, האָבען איהרע אַלע דריי פערליבטע בחורים געקלאָגט ווי די ביבערס. די אלגעמיינע צרת האָט זיי אלעמען פעראייניגט און זיי זענען מיט א מאָל געוואָרען די בעסטע גוטע פריינד. זיי פלעגען פון איהר נישט אָבטרעטען, היטען איהרע טריט, העלפען איהר מאכען די נויטיגע איינקויפען אויפן וועג, אָדער איינקויפען איהרע זאכען... מען פלעגט די נעכט דורכשפאצירען און זיצען. און יעדערער פלעגט זיך בעמיהען, ווי עס איז, אויף איין ווײלע פטור צו ווערען פון זיינע חברים, כדי צו בלייבען מיט איהר כאָטש איין רגע אויג אויף אויג... אפשר וועט ער פון איהר מויל הערען עפעס א וואָרט; אפשר וועט זי זאָגען, וואָס זי רעכענט וועגען דער צוקונפט, וואָס וועט זיין ווייטער. פערלירט טען זיך שוין טאָקע אויף אייביג!...

די שיינע שרה'לע פלעגט ערנסט וויינען מיט יעדען פון איהרע דריי פערליבטע בעזונדער, און פלעגט טרייסטען יערען בעזונדער, אַז ווי נאָר זי קלויבט אָן א היבש ביסעל געלד קומט זי צוריק צו איהם נאָך קיעלץ, אָדער אפשר וועט ער אָנקלויבען א ביסעל געלד און מיט איהר הילף, וועט ער קומען צו איהר נאָך אמעריקאָ און זיי וועלען חתונה האָבען. אזוי האָט זי יעדען בעזונדער צוגעזאָגט, און נישט וויסענדיג איינער פון צווייטען, האָט יעדער בעזונדער איהר הייליג געגלויבט.

עס איז געקומען די שעה פון פאָהרען און מען האָט זיך מיט איהר געזעגנט און ארויסבעגלייט אויף דער ווייטער נסיעה... זי האָט זיך מיט זיי אלעמען הייס געקושט... אָבער קיינער האָט דערביי נישט געהאָט קיין הארצווייטאָג, ווייל יעדערער איז געווען זיכער, אז דעם „אמתן סוד" ווייס ער דאָך נאָר אליין און וואָס אָרט איהם, אז זי, „זיין איינציגע, זיין צוקונפטיגע", קושט צום לעצטען מאָל זיינע געוועזענע קאָנקורענטען?!...

—בלינדע! זיי זעהען נישט און ווייסען נישט, אָז „מיט זיי האָט זי שוין אַלץ פערענדיגט", און פון איצט אָן, ווי נאָר זי זעצט זיך אריין אין וואגאָן און מאַכט צו זיי דאָס לעצטע מאָל מיט איהר ווייסען טיכעל — פון איצט אָן איז זי שוין ווינט, זיינע אויף אייביג!... אזוי האָט יעדער איינציגער פון די דריי פערליבטע געטראכט ביי זיך איז הארצען און געווען גליקליך...

די ליבע-בריוועלעך צווישען קעלץ און ניו-יאָרק.

פון אמעריקא האָט שרה'לע א לענגערע צייט געשריבען צו אַלע דריי בחורים גלייך בריעף. און ווען זיי וואָלטען זיך נישט אויסבעהאַלטען אזוי איינער פון צווייטען— פון גוט פריינד־שאפט וועגען, נישט געוואָלט אָנטהון איינער דעם צווייטען קיין פערדרוס — און וואָלטען איינער דעם אנדערען געוויזען, וואָס זי פלעגט שרייבען וואָלטען זיי געזעהן, אז דאָס זענען געווען דורכאויס די זעלבע הייסע שבועות, פונקט ווי אָנגעשריבענע קאָפיעס... איז זי עפעס שולדיג? זי האָט דאָך ווירקליך אַלע דריי גלייך ליעב געהאָט און צו אַלע דריי די זעלבע געפיהלען בעטראָגען אין איהר הארצען!...

(פאָרזעצונג קומט.)

קאמוניקאט
פון „קרן-היסוד" — קאמיטעט אין קעלץ.

פערוופענדיג זיך אויפ'ן קאמוניקאט פונ'ם דירעקטאריום פון „קרן—היסוד" אין פוילען, האט דער ארטיגער קאמיטעט אויף זיין זיצונג פון 31-טען אקטאבער ה. י. בעשלאסען צו רעאליזירען די החלטה: אז די יעניגע איוגיסטען, וועלכע פערנעמען אנ'עהרען-אמט אין א ציוניסטישער ארגאניזאציע, אדער א אידיש—נאציאנאלער אינסטיטוציע זאלען רעזיגנירען פון זייערע מאנדאטען, אויב זיי וועלען נישט ערפילען זייערע התחייבות'ען אין דער פולער מאס לגבי דעם „קרן—היסוד".

די וואס זענען געבוירען אין יאהר 1906 ברויכען זיך פערעגעסטרירען

דער מאגיסטראט מאכט בעקאנט, דאס אויפ'ן סמך פון דער פערארדנונג פון דער סטארפסטווא זענען אלע מענער געבוירען אין יאהר 1906 מחויב צו מעלדען זיך מיט זייערע פערזענליכע דאקומענטען אין מאגיסטראט, מיט'ן צוועק צו פערעגעסטרירען זיך. די רעגיסטראציע קומט פאר פון 15-טען ליסטאפאד ביז דעם 31-טען גרודזיען אין דער מעלדונג—אבטיילונג אין די שעה'ן פון 9–12 פ. מ.

תיקון—טעות

אין פאריגען נומער איז אין דעם ארטיקעל פון ה' מ. שווארץ „ווען א קליין שטעדטיל וויל ווערען א גרויסע שטאדט" איז אריין א פעררריסליכער טעות: אנשטאט „איננעבורג" דארף זיין „ערענבורג".

הינקעמאן דער פראטעסט פון טאלער'ן.
(קריטישע איבערבליקען).

ווען מיר זעהן הינקעמאנען, ווערט אונז ערשט קלאר, פארוואס די דייטשע מאכט האט דעם מחבר פון דער דאזיגער פיעסע געווארט פער'משפט'ן אויף צעהן יאהר שווערע תפיסה און ווער ווייס ווען נישט דער געשריי און דער פראטעסט פון דער גאנצער ציוויליזירטע וועלט, וואלט נאך אפשר ביז איצט דער דייטשער דיכטער, ערנסט טאלער, געווען געשמאכט אין דער ביירישער פעסטונג.

הינקעמאן איז א פיעסע, וואס איז געשאפען געווארען אין דער צייט פון דער גרויסע וועלט מלחמה, ווען די פעלדער פון אייראפא האבען איינגעזאפט אין זיך מארך און בלוט פון אומשולדיגע מענשליכע לעבענס, און איבערגעלאזט נאך זיך פויזענטער גייסטיגע און פיזישע קאלעקעס.

דער הויפט העלד פון דער דאזיגער פיעסע איז הינקעמאן אליין, א מענש, אנ'ארבייטער, וואס האט איבערגעלאזט אין דער היים א געליבטע פרוי און געגאנגען אין מלחמה אריין. אויפ'ן שלאכט-פעלד טרעפט איהם א קויל פונקט אויף אזא ארט, וואו ער פערלירט דאס מענליכע גליד... ער ווערט בעפרייט און קומט א היים א פערוואלגעטער, א צעבראכענער און קען מעהר קיין מאן פאר זיין פרוי נישט זיין... און דאס איז די קאנווע, אויף וועלכען טאלער הייבט אן וועבען די טראגעדיע פון זיין העלד.

הינקעמאן, וועלכער האט פערגאסען בלוט פאר זיין פאטערלאנד, און געווארען א אייביגע קאלעקע, בעקומט דאך קיין ארבייט נישט, און ער מיט זיין פרוי הינגער'ן צוזאמען. הינקערמאן דער בעל רחמנות, וועלכער קען נישט זעהן ווי מען שטעכט אויס די אויגען פון א פייגעלע, פערקויפט זיך אין א ביליגען צירק, וואו ער בייסט לעבעדיקע מייז פאר די צושויער, דאס טאכט ער אלץ, אויס גרויסע ליבע צו דער פרוי זיינע, כדי צו פערדינען עטליכע מארק די פרוי זאל נישט ברויכען הונגערען אין דער סוף איז דאס די פרוי פערראט איהם פיי ווי טיי, און מעהר טראגעדיע פון אלעם איז וואס הינקערמאן פערשטעהט, אז זיין פרוי האט געהאט געוויסע רעכט וואס זי האט איהם פערראטען. מען זעהט, ווי אין זיין הארצען קומט פאר א געראנגעל פון געפיהלען. דעמאלס טאקי, ווען ער דערוויסט זיך, אז זיינער א בעקאנטער האט געהאט בעציאונגען מיט זיין פרוי, ברויזט אין איהם אויף דאס געפיהל פון אייפערזיכט, אז ער וויל איהר פשוט דערשטיקען און פלוצלינג מיט אמאל ווערט ער ווייך און בעקומט רחמנות אויף איהר: פ ווייס — זאגט ער צו זיין פרוי — די ביזט נישט שולדיג, אקעגען די נאטור טאר מען נישט קעמפען... שולדיג בין איך. הינקעמאן איז דער מענש, וואס פערשטעהט זיך אליין, ווייס זיין טראגעדיע... און דאך איז ער איינגאנצען נישט געפאלען ביי זיך. ער פערמאגט אויך א סך איראניע, און בייטיגער סארקאזם, ווען זיין בעקאנטער, דער וואס ליבט זיך אין זיין פרוי זאגט צו הינקעמאנען, אז לויט דעם געזעץ קען די פרוי זיינע פערלאנגען א גט, דאן הויבט הינקעמאן אן גיפטיג צו לאכען: כ'האב — זאגט ער — גארנישט געוויסט, אז דאס זעלבע געזעץ, וואס האט מיך געשיקט אין מלחמה און מיך געמאכט פאר א קאליקע, קען מיך צווינגען כ'זאל גט'ן מיין פרוי...

א גאנץ בעזונדערער טיפ איז אויך די אויסקנעטשטעלט געווארען גרעטא הינקעמאנס פרוי. הגם זי האט איהר מאן פערראטען, דאך האט זי איהם שטארק ליב, טיילמאל פאלט זי אויף איהם ארויף, האלדזט און קושט איהם, ער הינקעמאן, קען זיך דערויף, און דערפאר בעקומט ער נאך מעהר רחמנות אויף איהר. ער פערשטעהט, אז סוף כל סוף איז זיין פרוי אומגליקליך מיט איהם און ער בעשליסט צו פערלאזען דאס גאנצע הויז. ער זאגט צו די פרוי — דא האסטו די שטוב מיטן גאנצען מעבעל, נעם דיר אלס, דו ביזט יונג און געזונד, דו קאנסט נאך לעבען. די פרוי וויל אבער נישט איינגעהן דערויף, מיט איהם צוזאמען וויל זי ליידען, ער שטויסט איהר אבער אפ דאן ווערט זי שטארק פערצווייפעלט און אין דעם זעלבען אווענד שלייכט זי זיך אין דער שטיל ארויס פון שטוב, און ווארפט זיך ארפ פון דער הויך און ווערט גע'הרג'עט, און ווען מען ברענגט צו הינקעמאן אין שטוב אריין די פרוי א צישטעטערטע, שווייגט ער ער וויינט אפילו נישט, נור דוקא אין זיין שווייגען דריקט זיך אויס זיין זיין גאנצער פראטעסט און וויי-געשריי, ער בעט זיך ביי אלעמען מען זאל איהם לאזען אליין און ווען ער בלייבט אליין געהט ער צו, נעמט אראב דאס טיך, קוקט אויף דעם צושמעטערטען קערפער און זאגט;— די ביזט געוועזען יונג, שעהן, געזונר, האסטו זיך דער'הרג'עט און איך א אייביגע קאליקע שטעה דא און לעב נאך... און ראן נעמט ער א שטריק און הענקט זיך אויף.

די פיעסע „הינקעמאן" איז פון אנהויב ביזן סוף אדורכגעוועבט מיט סאציאלע מוטיבים און טראגט אין זיך א שטארקען פראטעסט אקעגען די אלע מאכט האבער, וועלכע זענען שולדיג אין דעם גרויסען בלוט-באד. טאלער האט אונז אין זיין פיעסע געוויזען נישט בלויז קאליקעס אהן הענד, און אהן פיס האט אונז די מלחמה איבערגעלאזט, וואס יעדער איינער פון אונז זעהט זיי אין גאס נור אויך קאליקעס, וואס זייער אומגליק איז אונטער זייערע קליידער בעהאלטען, און קיינער בעמערקט עס נישט נור ווערען איינזאם שטילערהייט געפייניגט אין שרעקליכע יסורים, וועלכע בעגלייטען זיי ביזן ראנד פון קבר...

די הויפט ראל הינקעמאן שפילט דער חשוב'ער אמעריקאנער גאסט, ה' יוליוס אדלער, וועלכער פערקערפערט זיך גוט אין זיין ראלע, ער שפילט נישט בלויז, ער לעבט דורך די גאנצע טראגעדיע, וואס אזא הינקעמאן דארף אדורכלעבען. יעדער בעוועגונג זיינע דערצעהלט אונז, וואס ביי איהם אין הארצען קומט פאר. דאן ווידער פרל' מרסה אלס פרוי הינקעמאן, איז געווען אויפ'ן ארט, איהר שפילען, איז צארט, ווייך, און מאכט דעם בעסטען איינדרוק.

א זעלטענעם שעהנעם טיפ האט געגעבען ה' קורץ, אין די ראלע אלס „פארטיי-אגיטאטאר" ער שטעלט מיט זיך פאר א טיפ, פון א אמת'ן ענטוזיאסטישען פארטיי—חבר, ווי דער סאציאלער גייסט שטורמט און ברויזט אין זיין בלוט, יעדערע בעוועגונג זיינע, ווי עס כאפט ער זיך אלעמאל צו די פראבלעם, וואס ליגען שלימ'מזל'דיג ביי איהם אויפ'ן נאז און אלטען ביים ארויספאלען, זענען נישט איבערגעטריבען. זעלטען גוט איז אויך געווען מאקס ברין אין דער ראלע אלס דירעקטאר פון צירק, דער אמת'ער באלאגאנטשיק וועלכער האלט אין איין צלאפען דעם עולם מיט זיינע ליגענד.

פראכטפול שעהן זענען אויך געווען די צוויי טיפען: ה' ראטשטיין אלט „שינדעל—דעקער" און ה' קראנץ אלס „ציגעל-דעקער" צוויי מגושמ'דיגע ארבייטער—טיפען, וועלכע זענען גאנץ ווייט פון פאליטיק, האלטען אין איין שכור'ען, דא קריגען זיי זיך, שפייען איינער דעם צווייטען אין פנים, און א מינוט ארום קושען זיי זיך.

די איבריגע: פרוי שאיעוויטש אלט הינקעמאנס מוטער, און ה' קאהן אלס אנ'ארכיסט זענען געווען אין זייערע קליינע ראלען אויפ'ן ארט, און האבען ערפילט זייער ארטיסטישען חוב.

אין אלגעמיין האבען אלע זייערע פארשטעלונגען געהאט דעם גרעסטען ערפאלג

מ. שווארץ, קעלץ.

יחד עם משפחתו אני מבכה את מותו של ידידי הנעלה האיש המצוין והישר

נ"ע ר' אביגדור מייזעלס מלובלין

ובביע בזה תנחומים לחברי ורעי לייב מייזעלס ורעיתו

השוכן מציון ירפא את פצעי לבבכם הנשברים.

אתכם אנכי בצערכם הגדול.

יונה קירשענבוים.

Serdeczne współczucie stroskanej przyjaciółce **RACHELI**, z powodu zgonu jej ukochanej

MATKI

Debory Blass B. P.

wyrażają koleżanki

Wajsmanówne.

Wyrazy szczerego współczucia stroskanej **Racheli Blass**, z powodu wczesnego zejścia ze świata jej **matki**

DEBORY B. P.

wyrażają koleżanki

Kapłanówne, Grünbaumówna, Hochmanówna.

שבת דעם 13 XI ח. י. 3 א זייגער נ. מ. ווערט איינגעארדענט דורכן היגען „השומר-הצעיר" א רעפעראט פון ה' סאלבע אברהם

„צוויי קריזיס"

אויף דער טעמע [דער עקאנאמישער קריזיס אין א"י. און די גייסטיגע ירידה אין דער ציוניסטישער באוועגונג]

דער רעפעראט קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ליובעלסקא 25

נאכן רעפעראט פרייע דיסקוסיס.

אייגאנג 30 גראשען

Kino CORSO w Radomiu

Od poniedziałku 18 listopada r. b

SAMSON CYRKU

dramat w 10 aktach.

אויפפאדערונג

איך פאדער אויף קאטעגאריש דעם ה' נ. פריידענרייך מיר צו ערקלערען, וועד ס'ובנען די יעניגע פערזאנען, וואס האבען אין מיין נאמען אויסגעטראכט בייוויליגע רכילות'ען, זיגלאוע און געמיינע שקרים אויפן ה' ש. פון וועלכע איך הויב נישט אן אבסאלוט צו וויסען. אין פאל, ווען ער וועט דאס נישט טוהן, וועל איך געצווינגען זיין דאס זעלבע צו פאדערען פון איהם אויף א גערינטליכען וועג און פאר די קאנסעקווענצען וועט נאר זיין ער אליין פעראנטווארטליך.

מיט אכטונג ב. ווייגמרויב.

פון דער חברה „מנחמי אבלים".

אויף דער לעצטער אלגעמיינער פערזאמלונג וואס איז פארגעקומען אין „עזרה" איז אויסגעוויהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, וואס בעשטעהט פון פאלגענדע פערזאנען: אביש בירענבוים (פרעזעס) איטשע פישמאן (וויצע) ישעי' ראזענצווייג (קאסירער) משה גוטמאן (פערוואלטער) אברהם פוקס (סעקרעטאר) דוד וויינבערג, ישראל ויידמאן, נחום שטעלמאן, הירש בער פ. שמעון איטרינאוויטש, אשר זעליג פאדקאווסקי און יעקב שמואל פאלמאן. צוליב דעם וואס די חברה האט פארלויפיג נאך נישט קיין לאקאל קען מען זיך ווענדען וועגען אלע אנגעלעגענהייטען צום פרעזעס ווי אויך צום וויצע.

א הערצליכען זייט-געזונד האלטען מיר אונזערע אלע גוטע פריינד און בעקאנטע צוליב אונזער אבפאהרען קיין קאנאדע.

יונה, אברהם, נחמן און דוד

באַרענדאָרף

קעלץ

א הערצליכען זייט-געזונד האלט איך מיינע ליבע שוויגער עלטערן און ליבע שוועגערענס צוליב מיין אבפאהרען קיין קאנאדע.

אברהם באַרענדאָרף

קעלץ.

א הערצליכען זייט-געזונד האלטען מיר אונזערע הייס געליבטע: שוועסטער און שוואגער צוליב אונזער אוועקפארען קיין קאנאדע.

יונה, אברהם, נחמן און דוד

באַרענדאָרף

קעלץ.

א הערצליכען זייט-געזונד האלטען מיר אונזער געטרייען ליבען פאטער און מוטער צוליב אונזער אבפאהרען קיין קאנאדע.

יונה, אברהם נחמן און דוד

כארענדארף

קעלץ.

איך ערקלער, אז די ווערטער וואס איך האב מיך אויסגעדריקט אויף א קעלצער מידעל אין דער אנוועזענהייט פון מיינע בעקאנטע שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט. כ'האב עס געטוהן אין א מינוט פון אויפרעגונג.

ח זיעלאני

Z intencji zaręczyn

p. **Pinkusa Karensłupa**

z p. **Jadzią Goldblumówną**

życzy wiele szczęścia i wiecznej miłości.

Makelo Goldblüt

Kielce **z Rodziną.**

Jeszcze tylko 3 dni. — **Spieszcie wszyscy zobaczyć**

najmilszy i najsłoneczniejszy film sezonu p. t.

HRABINA MARICA

w którym niebywałe tryumfy święciła w Warszawie

K. NIEWIAROWSKA

W rolach głównych ulubieńcy publiczności dawno nie widziani

Harry Liedtke i Viviana Gibson

Wszyscy jak jeden człowiek do Odeonu—bo tylko Odeon daje najlepsze obrazy

בעקאנטמאכונג.

דער אין קעלץ בעוואוסטער העברעאישער לערער י. ל. מיצענמאכער (לערער אין דער שולע פון פרוי רייזמאן) ערטיילט פריוואט לעקציעס

צו ביליגע פרייזען

קעלץ, לעאנארדא 15

שענקעוויטשא 9.

אכטונג! — אכטונג!

די בעסטע וואורשטען און אויסשניטען פון די בעסטע סארטען, ווי אויך ברוסט-שמאלץ, גענזען-שמאלץ, גריוועז, אויך בעקומט מען יעדען טאג פרישע פארעווע קעס. אויך איז צוויי מאל אין וואך צו בעקומען קרויט מיט וואורשט, ווי אויך מעה און ביער.

ביליגע פרייזען! —— ביליגע פרייזען!

קעלץ, רינעק 10 אין טויער ביי דער האלע.

ביי ב. מאשענבערג.

יודיש, ליטעראריש, מוזיקאלישער פעראיין „הזמיר" אין קעלץ.

שבת דעם 13|11 פינקטליך 5 א זייגער נאכמיטאג, ווערט אין לאקאל פון פוחרים פעראיין פארקומען

די ערשטע אלגעמיינע פערזאמלונג פון „הזמיר"

אויפן טאג ארדנונג:

1. וועהלען א פארזיצענדער צו די אלגעמיינע פערזאמלונג.
2. אבגעבען א בעריכט וועגן די ביז איצטיגע טעטיגקייט
3. וואהלען פון א נייע פערוואלטונג.

Kino **„CZARY“** w Radomiu

Wielki potężny obraz ze złotej serji

dramat w 7 aktach p. t.

NIEWOLNICA MIŁOŚCI

w głównej roli:

JÓZEF WĘGRZYN

JADWIGA SMOSARSKA

KINO **„CZARY“** W KIELCACH

Najwspanialszy obraz sezonu 1926—1927 roku

w głównej roli najpopularniejszy bohater kreacji

RUDOLF VALENTINO

w swej ostatniej kreakcji

TEN, ZA KTÓRYM SZALEJĄ KOBIETY

Sensacyjny dramat w 10-ciu aktach.

וויכטיג נייעס! —— וויכטיג נייעס!

די דימפלאמירטע אקושערין מיט א לאנג-יעריגען פראקטיק אין קעלץ און אומגעגענד נעמט-אן געבורטען און ערטיילט פרויען-עצות צו זעהר מינימאלע און צוגענגליכע פרייזען

פאר ניט בעמיטעלטע הנחות

ש. בלושטיין קעלץ באדזענטינסקא 22

אין הויז פון ה' פאפירמאן

אין טיעפען טרויער שטעהען מיר ביים פרישען קבר פון אונזער פערשטארבענעם ליבען פאטער

שלום יוסף ליפשיץ נ.ע.

וועלכער איז געשטארבען נאך גרויסע ליידען אין עלטער פון 59 יאהר

אין טרויער געבליבענע פרוי, זיהן טעכטער, שניר, איידעמ'ס און אייניקלעך

פאמיליע ליפשיץ

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20]